

Avholdsdiskursens uendelige strenghet

Av: Jon-Ove Flovik Olsen samfunnsviter, Humanistiskolen (2019)

Tilsvar til kronikk av Jan Elverum, Blå Kors: «Avholds- og måteholdsdiskurs: Rusdebatt før og nå»
<http://www.forebygging.no/Kronikker/2019/Avholds--og-mateholdsdiskurs-Rusdebatt-for-og-na/>

Til min artikkel om diskurser på rusfeltet har jeg fått tilsvar fra Jan Elverum, generalsekretær i Blå Kors Norge. Her bestrides min påstand om at Blå Kors har moralske elementer i sin språklige tilnærming til fenomenene rus og rusmisbrukere. Han skisserer ulike eksempler på at organisasjonen har en lite moraliserende praksis. Min påstand handler derimot om hvilke holdninger som har kommet, og kommer til uttrykk gjennom organisasjonens språkbruk over tid.

Elverum mener min omtale av Blå Kors plasserer organisasjonen «langt utenfor all tilgjengelig behandlingsteori og behandlingsprosedyrer i virksomheter som har avtaler med det offentlige.». Dette stemmer ikke, tvert imot argumenterer jeg for at den avholdsstrategien jeg mener Blå Kors representerer i behandlingsapparatet, er gunstig for å sikre en bredde i rusbehandling som hjelper flest mulig. Jeg leser kritikken fra Blå kors som urimelig, og opplever at mine funn tolkes vrangvillig.

Elverum hevder, i likhet med meg selv, at Blå Kors er en sentral, stor aktør med en kunnskapsbasert tilnærming. I mine øyne har likevel den avholdsstrategien Blå Kors forfekter, som er vel forankret i deres historiske opphav, vesentlige mangler når det kommer til fleksibilitet og forståelse av rus som fenomen. Likevel er det klart at strategien er essensiell på rusfeltet, siden den motsettsende måteholdsstrategien ikke fungerer for alle pasienter. Noe annet har ikke vært hevdet fra min side.

At Blå Kors tar til orde for, og assisterer i substitusjonsbehandling slik Elverum hevder, var ukjent for meg. Det er gledelig å lese at Blå Kors stiller seg positive til skadereduserende tiltak, også for de som ikke har full rehabilitering som mål. Dette er ingen selvfølge. Organisasjonen arbeider samtidig for at flest mulig pasienter skal velge rusfrihet som primær målsetning. Selv om det er en positiv overraskelse at Blå Kors støtter LAR, har organisasjonen hyppig tatt til orde mot mer radikale, men effektive skadereduserende tiltak, blant annet substitusjonsbruk av narkotika som f.eks. ordningen på sprøyterommet i Oslo. Sprøyterommet, som Blå Kors har tatt kraftig til orde mot, har trolig reddet flere liv selv om deres strategi ikke kan forenes med målsetningen om rusfrihet. Målsetningen om rusfrihet er ikke nødvendigvis den samme målsetningen som å redde liv.

Ved en anledning hevder Elverum at jeg har gått meg bort i historien, senere anklages jeg for å ha oversett den. Samtidig er det et sentralt poeng i den omfattende historiedelen av min studie at samfunnet gjennomgikk en måteholdsmoralsk dreining på 30-tallet. Det har også foregått en kraftig endring i samfunnets syn på rusmisbruk som uttrykk for sykdom. Blå Kors har vært delaktige gjennom hele denne utviklingen, men organisasjonens syn på rusproblemer og ruskultur som fenomen ble ikke videre påvirket av dette. Elverum hevder at dette har skjedd i nyere tid.

Min studie er en språkanalyse som sikter å peke på forskjellene mellom Kirkens Bymisjon og Blå Kors, for å vise organisasjonenes ulike strategiske retninger. Jeg må understreke at moralske forhold finnes innbakt i avholdsstrategien Blå Kors benyttet seg av, siden posisjonen er for et absolutt ytterpunkt å regne. Det er utfordrende å hevde at rusmidler ikke har vært ansett for å være moralsk galt når man har bygget og videreført en organisasjon rundt et idealdrevet krav om komplett abstinens for medlemsmassen.

Den moralske tilnærmingen som nevnes, fra en analyse som kan leses mer utdypende i avhandlingens fullversjon, finnes forankret i tilnærmingen også når språket mykes opp, slik det i nyere tid har blitt bl.a. på Blå Kors hjemmesider. Avholdspraksis er likevel et strategisk ytterpunkt. Påstanden i min oppgave er at den moralske tilnærmingen organisasjonen opprinnelig hadde til alkoholisme ble videreført i synet på narkotika, når denne «trusselen» dukket opp på 70-tallet. Mitt forhold til den dokumenterte sammenhengen mellom befolkningens totalkonsum av alkohol, og antallet problemdrikkere i befolkningen, avviker neppe fra Blå Kors sitt syn. Vi er derimot svært uenige om hva slags fenomen rus er, og hvilke strategier som bør legges til grunn for å håndtere det.

Det er ikke så enkelt som å si at Blå Kors hadde mistet støtte om de var i utakt med kunnskapsbasert tilnærming, slik det hevdes. Samfunnets forståelse av rus har som Elverum nevner gjennomgått mye endring, og dette innebærer stor variasjon i nevnte kunnskapsgrunnlag. Min kritikk mot organisasjonens tilnærming til rusproblematikk handler om at denne er rigid, ikke at den er et brudd på empirien som ligger til grunn.

I Blå Kors sin kritikk tar Elverum seg god plass for betraktninger om rusens onder og hvilke lidelser pårørende gjennomgår. Min påstand, om at avholdsdiskursens aktører betrakter rusbehov som personlig svakhet, tas her ut av sammenheng og tillegges utrolig nok pårørende. Men måten avhold her fremheves språklig, som eneste vei til mindre lidelse, bidrar til mistenkeliggjøring av andre strategier. Denne tilnærmingen inneholder subtile hint om at debattmotstandere og andre som velger måteholdsstrategier ikke deler grunnleggende etiske idealer, og viser hvordan avholdsdiskursen har moralske forhold innbakt i språket. Selvsagt finnes ingen tvil om at vi alle vil minimere lidelse.

Det er synd at Blå Kors ser ut til å ha tolket min påstand om at organisasjonen har et moralsk syn på rusbruk som en påstand om at de er fordømmende, eller ikke yter god nok hjelp, men slik er det ikke. Min kritikk av organisasjonen er grunnlagt i en komparativ språkanalyse, og i en slik kontekst er det særlig kritikkverdig, og lite raust, at mine sitater tas ut av sin sammenheng.

Begrepet «mistenkeliggjørende argumentasjon» er av meg benyttet for å belyse at omtalen av rusproblemer plasseres i en ramme der måteholdsstrategier anses for å være ikke bare mislykket, men basert på et mindre solid etisk grunnlag. Blå Kors sentralt skriver bl.a. at de «*vil arbeide for at Norge skal ha en rus- og pengespillpolitikk som fører til at færrest mulig får problemer. Det er derfor viktig å jobbe for en restriktiv politikk på disse områdene.*»

Her hevdes det indirekte, men tydelig, at en restriktiv politikk er den eneste strategien som fører til færrest problemer, selv om vitenskapen på feltet er svært delt i slike spørsmål. Denne språklige føringen er unik for avholdsdiskursen, og skiller den fra måteholdsdiskursen som jeg hevder har en økt grad av metodisk fleksibilitet.

Selv om det kan synes slik fra Elverums innlegg, inneholder min studie selvsagt ingen motsettende påstander til at pårørende har det vanskelig, eller at rehabiliteringen bør styrkes. Det min studie derimot gjør, i motsetning til Blå Kors, er å anerkjenne at det foreligger et skille i språket som brukes av Blå Kors og Kirkens Bymisjon, og at moral er et sentralt element i dette. Skal man forstå kompleksitetene knyttet til rus som fenomen, vil man ikke lykkes med fordømmende strategier.